ORGANİK TİPOGRAFİDE SÜREÇ FAKTÖRÜ

İlayda ÇELİK[*], Dr. Öğr. Üyesi Mehtap UYGUNGÖZ[**]

[*]Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Anasanat Dalı,
ilaydacelik81@gmail.com[1], Orcid No: 0000-0002-7351-6919

[**]Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Anasanat Dalı,
muygungoz@anadolu.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-0716-6372

ÖZET

Tipografi, zaman içerisinde yeni eğilimler ve stillerle gelişen, önemli bir görsel iletişim aracıdır. Alternatif yollarla izleyicinin dikkatini çekebilen organik tipografi, deneysel tipografinin içinde yer alan araştırmacı bir tavrın benimsenmesiyle oluşturulan bir yöntemdir. Pek çok tasarımcının etkin bir iletişim yolu olarak kullandığı organik tipografi, yenilikçi çözümler getirmektedir. Tasarımcılara özgür bir alan sağlayarak, harflerin klasik kullanım biçimlerinin dışında, sınırlarını zorlanmasına imkân sağlamaktadır.

Bu sayede malzemeye farklı bir gözle bakan tasarımcı için yaratıcı süreç başlar. Malzemenin getirdiği olanaklarla birlikte, organik tipografide zaman faktörünün de tasarıma eklenmesiyle tasarımcı yeni bir grafik dil oluşturmaktadır. Süreç içerisinde değişime uğrayan malzeme, gözlem sonucu tasarımcının istediği etkiyi alabilmesini sağlamaktadır.

Bu sunumda, organik malzemelerle oluşturulmuş tipografik formların, süreç içerisindeki çeşitli malzemelere etkileri (paslanma, yanma, çürüme, erime, filizlenme vb.) ve başarılı tasarımcıların, örnek tasarımları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelime: Grafik Tasarım, Tipografi, Organik Tipografi, Süreç

[1] Yazışmaların yapılacağı adres: ilaydacelik81@gmail.com, 0534 811 11 84

PROCESS FACTOR IN ORGANIC TYPOGRAPHY

İlayda ÇELİK*, Assistant Professor Mehtap UYGUNGÖZ **

*Anadolu University Faculty of Fine Arts Graphic Department, ilaydacelik81@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-7351-6919

** Anadolu University Faculty of Fine Arts Graphic Department, muygungoz@anadolu.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-0716-6372

ABSTRACT

Typography is an important visual communication tool that evolves with new trends and styles over time. Organic typography, which can attract the attention of the viewer in alternative ways, is a method created by adopting an investigative attitude within the experimental typography. Organic typography, which is used by many designers as an effective means of communication, brings innovative solutions. By providing a free space for designers, it enables letters to be pushed beyond the classical usage.

In this way, the creative process begins for the designer who looks at the material from a different perspective. The designer creates a new graphic language by adding the time factor in organic typography to the design together with the possibilities brought by the material. The material changed during the process enables the designer to get the desired effect as a result of observation.

In this presentation, the effects of typographic forms created with organic materials on various materials in the process (rusting, burning, rotting, melting, sprouting, etc.) and sample designs of successful designers are discussed.

Keywords: Graphic Design, Typography, Organic Typography, Process

1. GİRİŞ

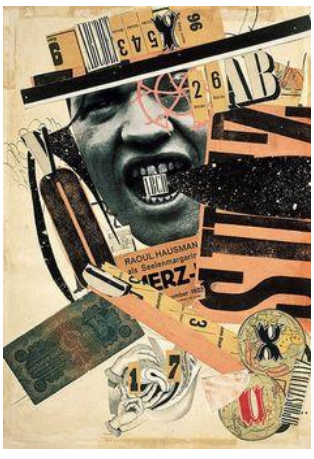
Yazı, insanoğlunun en büyük buluşu olmakla birlikte bilginin görünür olmasını ve nesiller boyu çeşitli bilgilerin kuşaktan kuşağa iletilmesini sağlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde harfler, farklı yazı araç gereçleri üzerinde gelişerek bugünkü haline kavuşmuştur.

Yazının görevi başlarda sadece mesajı iletme amacı taşırken daha sonrasında Gutenberg'in geliştirdiği metal harflerle *Tipografi* ortaya çıkmış ve 19.yüzyıl sonrasında Modern Sanat Akımlarından Fütürizm, Dada, Konstrüktivizm ve De Stijl gibi akımlarla, yazı mesajı iletmekten çok, izlenen bir imgeye dönüşmüştür. Dönemin önde gelen tasarımcıları, kendi tasarım görüşlerini yansıtan özgür tasarımlarla günümüz tasarımcılarına ışık tutacak ilk deneysel tipografi örneklerini ortaya koymuşlardır. Günümüzde bu örnekler doğrultusunda birçok tasarımcı, deneysel yollarla tarzlarını oluştururken, özgün bir görsel dil yakalamayı amaçlamaktadır.

2. Tipografideki Arayışların 20. Yüzyıla Yansımaları

19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında baskı tekniklerinin gelişmesi, bilimsel buluşların artması, art arda gelen sanat hareketleri ve sosyo-kültürel politik olaylar doğrultusunda sanatçı ve tasarımcılar yeni algı biçimlerine yönelmiştir (Kınam, 2013: 145). Bu yeni algı biçimleri, sanat ve tasarımda devrim yaratmıştır. Tasarımcılar alışılmışın dışında, farklı biçimlerde uygulamalar yapmışlardır.

Görsel 1: *Flippo Marinetti 1919 //* **Görsel 2:** *Raoul Hausmann. 1923*

Bu uygulamalara örnek olarak Yeni Tipografi Hareketi'nin öncüsü Flippo Marinetti gösterilebilir (Görsel 1). Aynı zamanda Dada akımı sanatçılarından Raoul

Hausmann, otoportresini kullandığı kolajla tipografiyi birleştirmiş ve farklı bir teknik kullanmıştır (Görsel 2). Tipografinin deneysel bir uygulama olarak ele alındığı bu dönemde manifestolar yazılmış, yeni tanım ve kurallar ortaya atılmış, yazı formları ile görsel ve edebi anlamda birçok deneme yapılmıştır (Özkurt, 2011: 11). Böylelikle yazı - deney arasındaki ilişkide cesur denemeler yapılarak yeni yöntemler aranmış ve çeşitli ifade olanakları keşfedilmiştir.

Tasarımcı, görünen gerçeğin ardındakini arar, bunun için bilineni parçalar, böler, en küçük anlamına kadar ayırır ve kendi bireysel tutumuyla yeniden birleştirir (Uslu, 2006: 101). Deneysel tipografide de düzenlenecek olan metin, biçim ve anlam olarak en küçük parçasına kadar ayrılır ve bireysel bir tutumla yeniden yorumlanır. Amerikalı Grafik Tasarımcı Milton Glaser'ın (1929-2020) dediği gibi; "Her nesil, kendi keşiflerini yapmak zorundadır." Tipografi alanında atılan her yeni adım tasarım kültürünün gelişmesini sağlar (Buçukoğlu, 2020: 584). Tasarımcıların getirdikleri yeni yorumlarla grafik tasarım gelişerek ilerlemektedir.

3. Organik Tipografi Nedir?

Organik tipografi, İngilizce de "hand made typography" olarak çevrilmektedir. Türkçe karşılığı, el ile yapılan-üretilen tipografi anlamına gelmektedir. Deneysel tipografinin alt başlığı olarak nitelendirilebilen organik tipografide "organik" yaşayan, canlı organizmalar anlamına gelen tıbbi ya da kimya ile ilgili bir tanımdan öte, mecazi olarak kullanılmış bir sıfattır (Özkurt, 2011: 95). Organik tipografi, deneysel tipografinin içinde yer alan, yeni anlatım yollarının bulunmasında tasarımcılara ilham veren bir yöntemdir. Organik tipografi projeleri, dijital ortamdan uzak, deney yapmaya yönelik ve yeni formları keşfetmeyi amaçlayan, bunu yaparken de ellerin kullanımını zorunlu kılan bir özelliğe sahiptir (Buçukoğlu, 2020: 583).

Organik tipografi terimi Türkiye'de ilk olarak GRAFİST 12 (Uluslararası İstanbul Grafik Tasarım Günleri) etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen bir projede kullanılmıştır. Etkinlik kitapçığında Yrd. Doç. Nilüfer Tönel organik tipografiyi;

"Harfleri alışılmış kullanma biçimlerinin dışında kullanmak... Harfleri, bazen canlı bir organizmanın, bazen cansız bir nesnenin parçası yapmak... Elle tutulabilen, dokunulabilen objelerden yeni harf biçimleri oluşturmak... Oyun güdülerini harekete

geçirmek, oyunsulaştırmak… Daha eğlenceli ve daha deneysel formlara yolculuklar yapmak… Deneylerin sonuçlarını sevmek…" (GRAFİST 12, 2008: 156).

Tasarımcı, elle tutulabilen harfler tasarlayarak aslında iki boyutluluktan üç boyutluluğa bir adım atar. Tasarlarken oyun içgüdüsünü birleştirir ve fiziki dünyada harfler oluşturur böylelikle yeni keşiflere de adım atmış olur. Handmade Type kitabında tasarımcı James Hancock bir projesinden bahsederken "Kirli ellere sahip olmayı seviyorum." diyerek organik tipografinin severek, ilgi duyularak yapılan bir alan olması gerektiğini belirtmektedir (Rivers, 2011: 60).

Organik tipografi tasarımcısında olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir;

- Tasarımcının algıları açık olmalı ve çevresinde gördüğü her şeyin ona malzeme olabileceğinin bilincinde olmalıdır,

- Ön yargılarından sıyrılarak yaratıcı düşünceye yönelmelidir,

- Karşılaştığı nesnelere merak duygusuyla "Bununla ne yapabilirim?" gibi sorular sormalıdır,

- Cesur denemelerden kaçınmamalıdır,

- Doğru tekniği bulabilmek için, çok sayıda deneme yapması gerektiğini bilmelidir,

- El ile üretimde sabır ve emek arasındaki ilişkinin farkında olmalıdır,

- Tasarımcı tipografi kurallarına hâkim olmalıdır. Böylelikle kuralları sınayabilir, göz ardı edeceği noktalara karar verebilir.

Organik Tipografide amaç; kelimelerin kapasitesini arttırmak ve izleyiciye daha gelişmiş bir şey sunmaktır. Bu şekilde elde edilen organik formlarla iletişim başka bir boyuta taşınmış olmaktadır. Aynı zamanda ekran fontlarının aksine dokunulabilen harf tasarımları izleyicide daha samimi ve eğlenceli bir algı yaratmaktadır. Görmek - okumak - yazmak arasındaki ilişki daha sıra dışı bir hâl alabilmektedir.

4. Organik Tipografide Süreç Faktörü

Gelişen teknolojiyle birlikte bilgisayarlar, tasarımcıların vazgeçilmez bir aracıyken bazı tasarımcılar ise el ile üretimi tercih etmektedir. Elle üretim rastlantısal sonuçları da beraberinde getirmektedir. Alternatif bir sonuç elde etmek için tasarım

problemine farklı bir şekilde bakmak gerekir (Haller, Anderson 2016: 6). Elle üretilen harfler ilgi çekici bir yapı oluşturulduğundan, izleyicinin dikkatini çekerek diğer tasarımlardan ayrışmaktadır.

Organik tipografide kullanılan malzemeye sürecin de etki etmesiyle oluşturulan harflerde değişim gözlemlenebilmektedir. Zamanın-sürecin harflere farklı etkileri bulunmaktadır. Bunlar:

- Zaman içerinde biçim, renk değiştiren harfler,

- Zaman içerisinde var olan harfler,

- Zaman içerinde yok olan harfler olarak gruplandırılabilir.

Zamanın etki edebileceği malzeme seçimleri yapılarak çevresel koşulların da etkisiyle; paslanma, çürüme, filizlenme, erime, buharlaşma gibi etkiler gözlemlenmektedir. Böylelikle harflerin değişimi sağlanmaktadır. Harflerin süreç içerinde oluşma, bozulma, dönüşme gibi etkilerini izleyiciye göstererek ilgi uyandırmak amaçlanmaktadır. Organik malzemelerle oluşturulmuş ve zamanın etkilerinin görülebileceği projelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Başarılı tasarımcıların örnek tasarımlarıyla açıklanacak olunursa:

Görsel 3, 4, 5: *Sanat Yönetimi: Stefan Sagmeister "Banana Wall", 2008*

Stefan Sagmeister önde gelen deneysel tasarımcılardandır. Eserlerinde mizah yönü baskın olmakla birlikte provokatör bir yanı da bulunmaktadır. İşlerinde her zaman fikir önemli olmuştur. Tasarımları açık-net, şok edici ve izleyiciyi düşünmeye iten türdendir (Uslu, 2006: 65). Görsel 3, 4 ve 5'teki çalışmasında 10.000 sarı muzun arasına konulan yeşil muzlarla yazılan "Özgüven güzel sonuçlar üretir" cümlesi zamanla sararak diğer muzlarla aynı renge gelmiştir. Süreç içerisinde tüm muzlar çürüyerek kararmıştır. Söylemini kendisi üzerinden yok eden bu süreç çalışması, kavramsal sanat ile grafik tasarım arasında köprü kuran, ironik ve bir o kadar da yaratıcı bir yaklaşımdır.

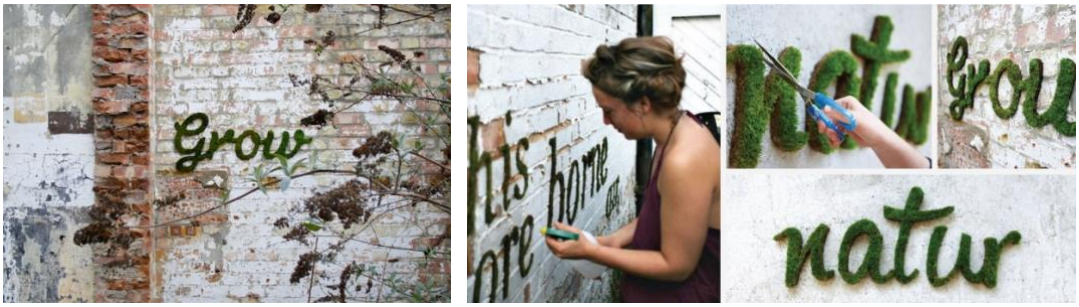
Sagmeister, bir klişe hâline gelen özgüven kavramını muzlarla karartarak, cümleyi zamana bırakarak ters-yüz etmiştir (Arı, 2017: 64).

Görsel 6: *Tasarımcı: Stefan Sagmeister*

Sagmeister Görsel 6'daki bir diğer çalışmasında, beyaz bir çiçeğin taç yapraklarına siyah keçeli kalemle "ALWAYS" yazarak zamanın etki etmesine izin vermiş ve çiçeğin solduğunda değişen harf formlarını gözlemlemiştir. Zamanla sözcük okunurluğunu yitirmiştir.

Organik tipografide sürecin takibi ve her adımın fotoğraflanması görsel bir veri arşivi sağlamaktadır. Aynı zamanda çekilen fotoğraflar sergileme için de kullanılmaktadır.

Görsel 7, 8: *Tasarımcı: Anna Garforth: Yosun Grafitisi, Londra 2010*

Anna Garforth, disiplinliler arası projeler üreten bir tasarımcıdır. Tasarımcı, geliştirdiği farklı becerilerden yola çıkarak doğanın estetiğini yakalamakta ve onları çevremizdeki dünyayı dönüştürmek için kullanmaktadır (http-1). Anna Garforth'un *yosun grafitisi* olarak adlandırdığı kendi üretimi olan tekniğiyle yaptığı organik tipografi uygulamaları süreç açısından önemli izler taşımaktadır (Görsel 7, 8). Örneğin "Grow", Londra'da kilitli kapılar ardında bakımsız kalmış bir binanın avlusuna uygulanmıştır.

Çimler süreç içinde büyüyerek bu terkedilmiş mekânı yaşayan bir varlığa dönüştürmüş, Garforth bu süreci çeşitli aralıklarla gözlemlemiştir (Arı, 2017: 71).

Görsel 9: *Tasarımcı: İlayda Çelik, Demir bağlama tellerinin 1. , 50. ve 100. gündeki paslanma süreci*

Görsel 9'daki P, A ve S harfleri demir bağlama tellerinden oluşturulmuştur. Bu harfler toprağa 18 Kasım 2020 tarihinde 150 gün boyunca gömülerek süreç içerisindeki değişimleri gözlemlenmektedir. Harfler saksıdan her 50 günde bir çıkarılarak topraktan arındırılmış ve fotoğrafları çekilmiştir. Saksılara limon suyu dökülerek asitle paslandırma işlemi desteklenmiştir. Böylelikle harflerin görselliklerinde paslanma sonucu turunculaşma gözlenmiştir. Deney hâlen devam etmektedir.

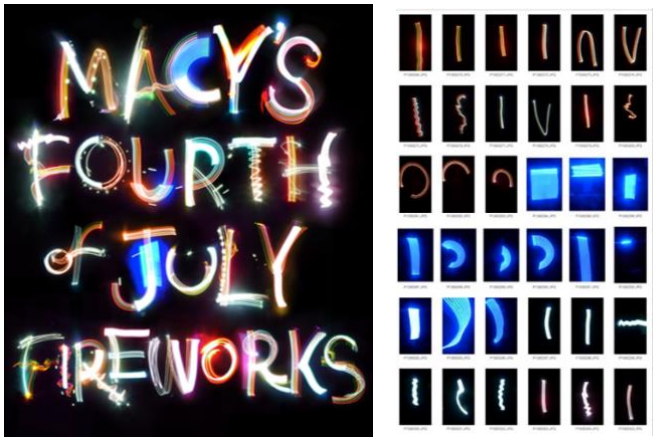
Görsel 3 / Görsel 9 arasındaki örneklerde zamanın harfler üzerindeki etkisi; *biçim ve renklerinde değişikliklere* neden olduğu görülebilmektedir. Stefan Sagmeister ve Anna Garforth gibi tasarımcılar, vermek istedikleri mesajın anlamını kuvvetlendirmek için bu yöntemi uygulamışlardır.

Görsel 10, 11: *Tasarımcı: Darly Tanghe, "Bloom / Gloom" organik harf tasarımları, USA 2007*

Görsel 10 ve 11'deki harf tasarımı, soğuk kış aylarında güneş ışığının olmamasından kaynaklanan mevsimsel depresyondan ilham alarak tasarımcı Darly Tanghe tasarlanmıştır. Yaz aylarını temsil eden varyasyonu *Bloom'u* oluşturmak için

tasarımcı çiçekli bitkileri kullanılmıştır. Kış aylarının temsil eden *Gloum'u* oluşturmak içinse, Bloom harflerinin belirli bir süre boyunca parlak ışık altında ışığa duyarlı kâğıt üzerine yerleştirerek oluşturmuştur. Işığa duyarlı kâğıt üzerinde beliren şekiller daha sonra taranarak bilgisayarda geliştirilmiştir. Böylelikle Bloom'un soluk, yarı şeffaf bir varyasyonu oluşturulmuştur (http-2). Renkli çiçekli bitkiler süreç ve güneşin etkisiyle pozlanarak siyah beyaz hâlleri elde edilmiştir ve bu sayede duygu durumlarının değişkenliğin temsil edilmesini sağlamıştır.

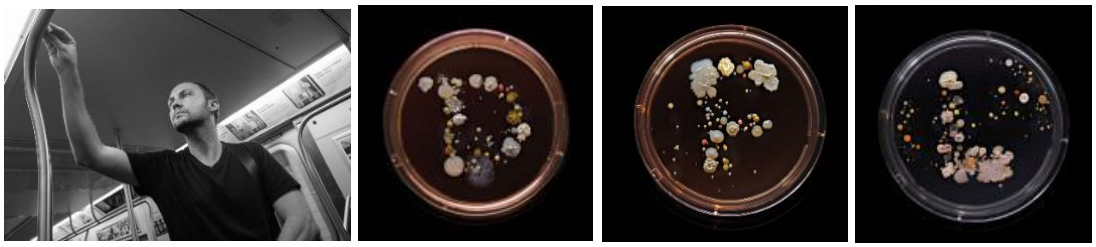
Görsel 12, 13: *Tasarımcı: Craig Ward, Işıkla yazı tasarımı, New York 2012*

Craig Ward, Görsel 12 ve 13'teki tasarımı Macy's sponsorluğunda New York'ta düzenlenen 4 Temmuz kutlamaları için tasarlamıştır (http-3). Çeşitli led ışıkları havada düz çizgi, yarım daire ve daire şeklinde hareket ettirerek uzun pozlama yöntemiyle fotoğraflanmıştır. Tasarımcı elde ettiği 500 fotoğrafı Photoshop'ta katmanlar hâlinde düzenleyerek efektlerle son hâlini oluşturmuştur (McCormick, 2013: 177). Farklı renklerde ışıklar ve farklı kalınlıklardaki çizgiler kutlamayla ilgili bir etkinlik için konuyla uyumluluk sağlamıştır.

Görsel 14, 15: *Tasarımcı: Rus Khasanov, Likit-akışkan harf tasarımları, 2011*

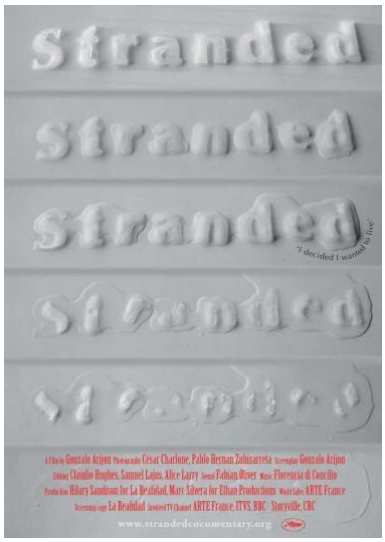
Suyla ıslatılmış kâğıdın üzerine mürekkepli fırçayla dokunan tasarımcı Rus Khasanov, mürekkebin saniyeler içerisinde hızla suda yayılarak harf formunu aldığını keşfetmiştir (Görsel 14, 15). Bu büyülü etkiyi tasarımcı, "harfler, doğum ve ölüm arasında tuhaf bir yaşam dansı gibi belirir ve dağılır." diyerek betimlemektedir (Viction: Workshop, 2012: 134).

Görsel 16, 17, 18 ve 19: *Tasarımcı: Craig Ward, Bakteri harfler D, F, L, New York 2015*

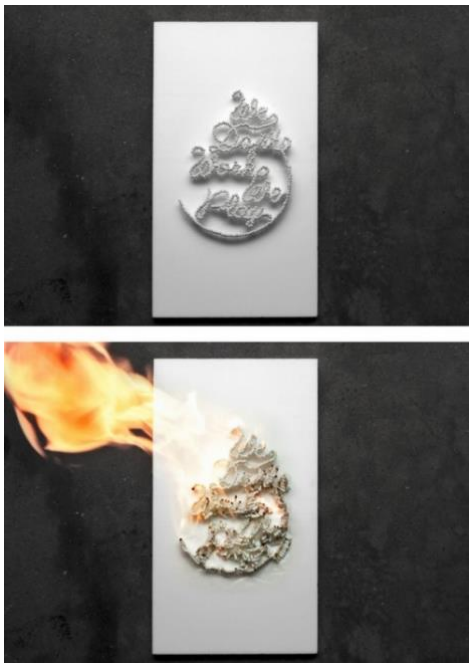
Tasarımcı Craig Ward bir diğer projesi için, New York'taki metro hattının her birinden bakteriler toplayarak petri kaplarına sürüntü örnekleri toplamıştır (Görsel 16). Bir hafta boyunca bakterilerin gelişim aşamalarını gözlemleyip fotoğraflamıştır Ortaya çıkan görüntülerde birçok insanın izi bulunmaktadır ve bu görseller şehrin çeşitliliğini yansıtmaktadır (Görsel 17, 18 ve 19) (http-4).

Görsel 10 / Görsel 19 arası örneklerde tasarımcıların uyguladığı farklı yöntem ve malzemelere süreç, harflerin oluşması üzerinde etkili olmuş ve zamanla *var olabildikleri* görülmektedir. Tasarımcılar oluşturdukları harf biçimlerini anlamı yansıtacak şekilde kurgulanmıştır.

Görsel 20: *Tasarımcı: Ruiter Janssen, 'Stranded' belgeseli için tasarımı*

Ruiter Janssen'nın tasarladığı belgesel afişinin konusu; bir uçak kazasının hikâyesini anlatmaktadır (Görsel 20). Yiyecek kıtlığı gibi çeşitli zorluklar yaşanan filmde tasarımcı, belgeselin başlığında bulunan harfleri buzdan oluşturarak yazmış ve süreç içerisinde buzların erimesini fotoğraflarla kayıt altına almıştır. Bu erime ile hayatta kalanların yaşadığı çaresizliğin giderek arttığını simgelemek istemiştir (http-5).

Görsel 21: *We Don't Work – We Play sergisinden bir örnek*

We Don't Work - We Play (Çalışmıyoruz - Oynuyoruz) sergisinde öğrencilerin yaptığı birçok organik tipografi örneği bulunmaktadır. Görsel 21'de cümle kulak pamuklarıyla oluşturulmuş ve ardından ateşe verilmiştir. Yandıkça kulak temizleme aparatlarının uçları beyazdan kahverengine ve sonrasında siyaha dönüşmüştür. Ateş cümlenin okunurluğu azalmasına sebep olmuştur.

Görsel 20'de erime sonucu, Görsel 21'de ise yanarak harfler süreç içerisinde *yok olmuştur*. Deneysel tipografide izleyiciler tasarımı okuyabilmek ve anlamla ilişki kurabilmek adına, aktif bir konuma geçmektedirler. Aynı zamanda biçim ve anlam arasındaki ilişki izleyicinin zihninde devam etmektedir.

Deneysel tasarım bir oyundur, ancak; amaçsız ve hedefsiz bir oyun değildir. Deneysel tipografik tasarımların da işlevsel olabileceği ve amaca uygun olarak kullanıldığında, etkileşimli iletişim kurulabilmektedir (Uslu, 2006: 115, 116). Farklı

biçimlendirme yöntemleri, özgün kimlik oluşturma ve yeni ifade gücü ile bu *tasarım oyunu,* hedefe ulaşmakta kolaylık sağlamaktadır.

5. SONUÇ

Dünyada değişen koşullarla birlikte toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda, grafik tasarım da değişim göstermektedir. Bu nedenle günümüz grafik tasarımcıları, 20.yüzyıl sanat akımlarının ışığında çağdaş uygulamalar geliştirmektedir. Tipografik uygulama yöntemlerindeki çeşitliliğin artmasıyla tek düzeliğin dışına çıkılmaktadır. Tasarımcılar, tarz ve kimliklerini ortaya koyabilmek için deneysel tipografinin alt başlığı olan organik tipografi yani elle üretimler gerçekleştirmektedir. El yapımı harfler daha samimi ve insani hissettirir. Bilgisayardan uzak bir şekilde çevresindeki nesnelerle etkileşim hâlindeki tasarımcı, bir tasarım oyunu yaratmakta ve tasarım sürecinden keyif almaktadır.

Paul Rand bir röportajında (GMK-dedi ki06) "Yaratıcılık bir değirmense gördüğünüz her şey bir tahıl olabilir." demiştir (http-6). Hayal gücünün ve yaratıcılığının açığa çıkmasını sağlayabilen tasarımcılar özgün tasarımlar üreterek izleyici tarafından fark edilebilmektedir. Her tasarım öznel bakış açısıyla ve yaşam deneyimleriyle harmanlandığı zaman orijinal bir nitelik taşımaktadır (Arı, 2017: 121).

Pek çok tasarımcının etkin bir iletişim yolu olarak kullandığı organik tipografi, harflerin klasik kullanım biçimlerinin dışına çıkarak, sınırlarını zorlanmasına imkân tanımaktadır. Tasarımlarında zamanı bir unsur olarak kullanan tasarımcılar, ayrışarak ön plana çıkmaktadır. Süreç içerinde değişim gösteren harfler anlamı kuvvetlendirmektedir. Sürecin etki ettiği organik tipografi tasarımlarında kimi zaman okunurluğun azaltsa da anlama hizmet ederek çarpıcı sonuçlar elde etmeyi sağlamaktadır. Bu nedenle zamanın etkilerini keşfe çıkan tasarımcıların sayısı artamaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

1. Arı, S. (2017). *Grafik Tasarımda Sürecin Önemi ve Süreç Temelli Alternatif Uygulamalar.* Sanatta Yeterlilik Tezi (Danışman: Prof. F. Gonca İLBEYİ DEMİR). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı, s. 64, 71, 121.

2. Buçukoğlu, S. M. (2020). *Üniversitelerde Grafik Tasarım Eğitimi ve Öğrenme-Öğretme Süreci İçinde "Deneysel Tipografi" Dersi.* TOJDAC, 10 (4), s. 583, 584.

3. Grafist12. (2008). *12. Uluslararası Grafik Tasarım Günleri*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. s. 156.

4. Haller, s., Anderson, G. (2016), *The graphic design : idea book : inspiration from 50 masters***,** London : Laurence King Publishing, s. 6.

5. Kınam, B. (2013). *Grafik ve Görsel İletişim Tasarımda Deneysel Yaklaşımlar.* İletişimde Tasarım-Tasarımda İletişim Konulu Ulıslararası Sempozyum ve Sergi'nde sunulan bildiri. (s. 145). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.

6. McCormick, L. (2013). *Playing with type : 50 graphic experiments for exploring typographic design principles.* Beverly, MA: Rockport Publishing, s. 177.

7. Özkurt, E. (2011). *Grafik Tasarımda Deneysel Tipografi ve Uygulama Alanları.* Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Savaş ÇEVİK). İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Anasanat Dalı, s. 11, 95.

8. Rivers, C. (2011). *Handmade type workshop : techniques for creating original characers and digital fonts.* London : Thames & Hudon,s. 60.

9. Uslu, Ö. (2006). *1980 Sonrası Tipografik Tasarımsa Deneysel Yaklaşımlar.* Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. H. Yakup ÖZTUNA). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı, s. 65, 101, 115, 116.

10. Viction:Workshop (2012), *Typolic A to Z : Typoholic font to form.* Hong Kong: Viction:workshop, s. 134.

Görsel Kaynakları

Görsel 1: https://typomanie.fr/les-mots-en-liberte-futuristes-1-l%E2%80%99italie/dsmotsenlib1918/ (Erişim: 01.03.21)

Görsel 2: https://tr.pinterest.com/pin/Abl4sWhHrKeSg0WrkLM9mGvIPoLyRErqj29yDKdAc8Sp9dZQcEhr-5c/ (Erişim: 01.03.21)

Görsel 3, 4, 5: https://arthur.io/art/stefan-sagmeister/banana-wall (Erişim: 02.03.21)

Görsel 6: https://tr.pinterest.com/pin/473440979576982662/ (Erişim: 02.03.21)

Görsel 7: https://inhabitat.com/anna-garforths-phenomenal-green-graffiti-art-is-made-out-of-moss/grow-anna-galforth-1/ (Erişim: 08.03.21)

Görsel 8: https://www.adzif.ca/blogs/blog/community-moss-graffiti (Erişim: 02.03.21)

Görsel 9: İlayda Çelik Arşivi, 2021

Görsel 10, 11: http://www.daryltanghe.com/#/bloomgloom/ (Erişim: 02.03.21)

Görsel 12, 13: https://www.behance.net/gallery/4848293/Macys-4th-of-July-typography (Erişim: 02.03.21)

Görsel 14, 15: https://www.behance.net/gallery/2036945/Liquid-type-in-motion (Erişim: 09.03.21)

Görsel 16, 17, 18, 19: https://www.behance.net/gallery/30080251/Subvisual-Subway-Bacteria-of-the-New-York-City-subway (Erişim: 02.03.21)

Görsel 20: https://www.ruiterjanssen.nl/items/stranded.php (Erişim: 02.03.21)

Görsel 21: http://www.designmadeingermany.de/2011/54621/ (Erişim: 02.03.21)

İnternet Kaynakları

http-1: https://www.adzif.ca/blogs/blog/community-moss-graffiti (Erişim: 02.03.21)

http-2: http://www.daryltanghe.com/#/bloomgloom/ (Erişim: 02.03.21)

http-3: https://www.behance.net/gallery/4848293/Macys-4th-of-July-typography (Erişim: 02.03.21)

http-4: https://www.behance.net/gallery/30080251/Subvisual-Subway-Bacteria-of-the-New-York-City-subway (Erişim: 02.03.21)

http-5: https://www.ruiterjanssen.nl/items/stranded.php (Erişim: 02.03.21)

http-6: https://docplayer.biz.tr/8638325-Paul-rand-yap-boz-oyunu-cgudusu-uzerine.html (Erişim: 05.03.21)